

Ілляшенко К. В.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Таврійського державного агротехнологічного університету
імені Дмитра Моторного*

Shiashenko Kateryna

*Candidate of Economic Sciences, Associate professor,
Associate professor of Accounting and Taxation Department,
Dmytro Motorny Tavria state agrotechnological University*

ПРОБЛЕМИ СКЛАДАННЯ СТАТИСТИЧНОЇ ЗВІТНОСТІ НА ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Анотація. У статті розкриті актуальні питання складання та подання статичної звітності. Розглянуто поняття та сутність економічної статистики, її важливість для узагальнення даних про народне господарство. Розкриті особливості звітності як форми статистичного спостереження. Висвітлені основні нюанси складання статистичної звітності та її інформаційного забезпечення. Проаналізовано характеристику статистичних звітів та проблеми, що виникають під час їх складання та подання. Обґрунтована необхідність реформування статистичної звітності, у тому числі уніфікація показників та збільшення термінів періодичності подання звітів. Висвітлені правила електронного подання статистичної звітності відповідно до вимог Державного комітету статистики. Визначені принципи виправлення помилок під час складання і подання звітів до управління статистики. Запропоновані напрями удосконалення складання та подання статистичної звітності.

Ключові слова: статистика, облік, інформація, первинна документація, показники, статистична звітність, електронне подання.

Вступ та постановка проблеми. Завданням статистичної звітності є представлення керуючим органам актуальної інформації для прийняття рішень, що пов'язані із формуванням економічної політики. Сучасна науково-технічна база з використанням інтелектуальних інструментів статистичного спостереження, принципово нових за своєю природою та побудованих на базі комп'ютерної технології, дає змогу мати таку інформацію. Важливою особливістю статистики є системний підхід, який припускає розроблення комплексу заходів щодо забезпечення вірогідності даних, наведених у статистичних звітах, їх взаємозв'язок і узгодженість.

З боку підприємств надання статистичних даних є додатковим тягарем і веде до збільшення витрат, що позначається на собівартості кінцевого продукту. Виникає необхідність зниження навантаження на обліковий персонал підприємств, пов'язаного зі складанням і наданням статистичної звітності. Для цього необхідно не тільки зменшити трудомісткість підготовки необхідної інформації, але й спростити механізми передачі інформації у статистичні органи. Усе зазначене зумовило вибір теми дослідження і її актуальність у науковому та практичному плані.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням методології складання та подання статистичної звітності приділена увага багатьох вітчизняних учених. Так, статистичну звітність досліджували провідні науковці, такі як Ф.Ф. Бутинець, М.Я. Дем'яненко, В.А. Дерій, В.М. Жук, М.М. Коцупатрій, М.Ф. Кропивко, В.Г. Лінник, М.Ф. Огійчук, Н.Л. Правдюк, В.В. Сопко, Л.К. Сук, Н.М. Ткаченко тощо. Швидкі зміни в методології бухгалтерського обліку, що пов'язані із приведенням його до міжнародних стандартів, та запровадження нових інформаційних технологій привели до виникнення проблем складання та подання статистичної звітності, які все ще не досить досліджені.

Метою роботи є висвітлення проблем складання статистичної звітності у сучасних умовах діяльності вітчизняних підприємств та пошук шляхів їх вирішення.

Результати дослідження. Для підприємств та державних органів найбільш поширеним джерелом інформації є фінансова, статистична та податкова звітність, яка формується та складається бухгалтерською службою.

У річних звітах організацій поряд із бухгалтерським балансом і фінансовими показниками відбиваються дані про:

- чисельність і заробітну плату працівників;
- витрати робочого часу;
- реалізацію продукції;
- виробництво та собівартість продукції;
- засоби цільового фінансування;
- баланс і асортимент продукції;
- основні засоби тощо.

Якщо розглядати звітність як форму спостереження, то вона характеризується такими особливостями, як:

– обов'язковість – передбачає, що кожне підприємство чи установа зобов'язані надавати інформацію про певне коло показників за формами, за адресами та в затверджені у встановленому порядку строки;

– охоплення усіх сторін діяльності – звітність охоплює як самі господарюючі суб'єкти, так і окремі ділянки, такі як: оплата праці, необоротні активи, матеріали та малоцінні і швидко зношувані предмети, витрати тощо;

– юридична чинність – усі форми звітності є офіційними документами, що підписуються керівниками підприємства (установи) і головним бухгалтером, які за законом відповідальні за вірогідність показників, що відображаються у звіті, і за своєчасне та правильно оформлене їх подання;

– документальна обґрунтованість – інформація для статистичної звітності одержується на основі первинних документів, що розкривають сутність господарських операцій, тим самим забезпечуючи високу вірогідність даних, а також можливість контролю за ними.

Форми статистичного спостереження та їх кількість офіційно затверджуються державним комітетом статистики.

Об'єкт вивчення економічної статистики є процесом розширеного відтворення, його здійснення в умовах переходу до ринкових відносин і кінцевих результатів для господарства загалом, її предметом як галузі практичної діяльності держави, а також є кількісною стороною масових економічних явищ, які в сукупності характеризують народне господарство [1].

Статистична звітність є формою офіційного державного статистичного спостереження, за допомогою якої відповідні органи одержують від підприємств необхідні дані, що наведені у формі законно встановлених звітних документів за підписами відповідальних за представлення та достовірність повідомлених даних осіб [2].

Також статистична звітність – це форма документу, в якому зібрано статистичні дані про діяльність підприємства та який відправляється до спеціальної установи (регіонального органу державної статистики) у затвержені терміни за підписами відповідальних осіб. Метою складання цієї звітності є надання державі статистичних даних про соціально-економічні явища на конкретних підприємствах.

Особливістю статистичної звітності є те, що вона поєднує інформацію щодо економічних, соціальних, екологічних, демографічних явищ і процесів, що відбуваються територіально та у галузях економіки. Вона має важливе значення для прийняття управлінських рішень у визначенні стратегічних та тактичних цілей розвитку як країни загалом, так і окремих регіонів, видів економічної діяльності, суб'єктів господарювання тощо. Статистика задовольняє також потреби в актуальній інформації для суспільства.

Статистика підприємств передбачає поєднання інформаційних потоків для організації спостереження за процесами виробництва та реалізації продукції, за фінансовим і майновим станом підприємств, за витратами, станом розрахунків, фінансовими вкладеннями, персоналом та його використанням тощо [3, с. 65].

Зазначимо, що на відміну від фінансової звітності, яка має суцільний характер щодо суб'єктів складання і подання, статистична звітність має вибіркової. Тобто щороку статистичними органами за визначеною методикою складаються переліки суб'єктів господарювання, що повинні звітуватися за тими чи іншими формами статистичної звітності. Така ситуація є причиною неповної вибірки статистичної інформації, що призводить до викривлення результатів на макрорівні [4, с. 119].

Для статистичної звітності характерні такі якості, як обов'язковість, систематичність і достовірність. Її можна класифікувати за різними ознаками. Наприклад, за частотою подання статистичну звітність поділяють на періодичну та річну.

У періодичній звітності відображаються показники поточної діяльності досліджуваного підприємства. У річній звітності відображаються результати фінансової та виробничої діяльності суб'єктів за звітний період. Частота надання звітів вказується з правого боку в адресній частині під назвою кожного звіту. Так, звітні форми можуть складатися і надаватися за визначеними періодами часу та наростаючим підсумком за рік [5, с. 75].

Раніше ми наголошували на тому, що завелика кількість звітних форм (зараз їх 110) приводить до дублювання інформації, що є тратаю часу як укладача звіту, так і перевіряючого органу [6, с. 835]. Вважаємо доцільним скорочення кількості форм за рахунок узагальнення схожих показників та збільшення періодичності подання звітів.

Особливо це стосується статистики сільського господарства. Аграрні підприємства заповнюють багато різноманітних форм галузевих звітів, інформація у яких повторюється [7, с. 83].

Орієнтиром для удосконалення складання статистичної звітності може слугувати приклад європейських країн, що діють за принципами міжнародних стандартів (МСФЗ) [8, с. 45].

Не всі дані бухгалтерського обліку можливо використовувати для потреб статистичної звітності. Обліково-аналітична система під час формування звітних показників не завжди відповідає показникам, сформульованим на потребу статистиці [9, с. 62].

Останнім часом у цьому напрямі намітилися позитивні зміни. По-перше, з'явилася інформація про можливе зменшення кількості форм статистичних звітів. По-друге, відпадає необхідність складати паперові звіти та відносити їх до відділів статистики завдяки переходу на електронну форму подання.

Отже, вітчизняний комітет статистики на своєму офіційному порталі оприлюднив наказ щодо оптимізації структури своїх територіальних органів. Тому з першого дня 2020 року припиняють свою діяльність районні відділи статистики [10].

Цей наказ привів до необхідності респондентам у районах та містах обласного значення подавати форми статистичної звітності до Головного управління статистики.

Нова форма, що набирає все більшої популярності, в електронному вигляді поділяється на два типи:

- з використанням безкоштовно представленого програмного забезпечення на офіційному сайті – так званий «Кабінет респондента»;

- на базі платного програмного забезпечення: “Соната”, М.Е.Дос, “ЗвітОператор”, iFin, Арт-Звіт Pro, FREDO Звіт, REPORT, Приват24 для бізнесу.

Також Усе ще можна подавати звіти традиційною поштою, але ця функція, на нашу думку, буде найближчим часом скасована.

Нагепер перелік необхідних форм для звітування можна отримати через пошук за кодами діяльності підприємства. Також бланки статистичних звітів та інструкцій із їх заповнення можна знайти у щорічних спеціальних альбомах, де перелічені форми статистичних спостережень, а у календарі зазначені терміни подання статистичних звітів до відповідних органів.

Отже, для подання звітів в електронному вигляді до органів державної статистики підприємству необхідні:

- програмне забезпечення для формування звітів в електронному вигляді з обов'язковим вбудованим електронним підписом;

- доступ до Інтернет-мережі та можливість відправлення повідомлень за допомогою електронної пошти;

- чинні сертифікати відкритих ключів, які сформовані офіційно діючими надавачами електронних довірчих послуг для уповноважених осіб на підприємствах, підписи яких є також обов'язковими для паперових звітів [10].

Зазначимо, що нові умови подання викликають і нові проблеми. Так, більшість респондентів намагаються подати звітність у останній день терміну подання, що може приводити до перевантаження серверів, які обслуговують систему електронної звітності. Звідси можуть виникати технічні проблеми зі своєчасною доставкою звітності або отриманням квитанції.

Щоб уникнути вищезазначених проблем, рекомендується відправляти електронну звітність не в останній день подання, а напередодні.

Електронну статистичну звітність необхідно заповнювати згідно з відповідними інструкціями та роз'ясненнями щодо її заповнення. Під час введення даних, що вводяться в форми, необхідно уважно стежити за їхньою достовірністю.

На всі електронні звіти, які відповідальна особа надсилає до органів державної статистики, повинні бути накладені кваліфіковані електронні підписи директора та головного бухгалтера (або іншого головного спеціаліста), підписи яких є обов'язковими для звітності на папері, а також печатка підприємства у разі її наявності.

Електронна звітність, що подається до органів державної статистики, повинна бути зашифрована кваліфікованим сертифікатом відкритого ключа центру обробки електронних звітів (ЦОЕЗ).

Слід зазначити, що під час оброблення електронної статистичної звітності можуть бути виявлені такі невідповідності:

- у даних, наданих респондентом;
- у різних формах;
- порівняно з попередніми періодами тощо.

Якщо виникає ситуація, коли дані прийнятої на обробку статистичної звітності вимагають виправлення, ЦОЕЗ надсилає респонденту на електронну пошту квитанцію-повідомлення про необхідність повторного надання звіту. Виправлену звітність респондент подає територіальному органу Держстату у найбільш зручний для себе спосіб у встановленому порядку.

У разі, коли виправлена форма статистичного звіту не надіслана у визначений термін, що зазначений у квитанції-повідомленні про необхідність подання звіту повторно або повідо-

млений йому територіальним органом Держстату в інший спосіб, така форма вважатиметься поданою недостовірно.

Подання органам державної статистики недостовірних даних тягне за собою відповідальність згідно з чинним законодавством України. Тому, на нашу думку, слід посилити внутрішній контроль за строками подання звітності на підприємствах.

Висновки. Необхідність вирішення актуальних питань удосконалення методичного підходу до статистичної звітності та її обліково-аналітичного забезпечення відповідно до потреб зовнішніх і внутрішніх користувачів зумовила потребу в удосконаленні цього напрямку бухгалтерського обліку. Під час організації збору первинних даних про діяльність підприємств необхідно мінімізувати кількість статистичних форм і показників, наведених у цих формах, а потім на основі класифікаторів і отриманих уніфікованих даних формувати звіти, необхідні для прийняття управлінських рішень. На сучасному етапі для збору, обробки, аналізу та зведення статистичної інформації необхідно використовувати нові сучасні технології, засновані на сучасних засобах електронного обміну інформацією. Електронне складання та подання звітності веде до спрощення цього процесу, водночас потребує посилення внутрішнього контролю за своєчасністю та достовірністю. Постійні зміни у нормативно-правових актах стосовно складання статистичної звітності потребують подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про державну статистику» від 17 вересня 1992 р. № 2614-XII. Верховна Рада України. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 21.01.2020).
2. Нюанси подання статистичної звітності. URL: http://cons.parus.ua/_d.asp?r=08FHD6b995a6523b33d1cd3a4affbe4d11b37 (дата звернення: 21.01.2020).
3. Кварцхава О.В. Проблеми формування статистичної звітності в умовах сімейних фермерських господарств. *АГРОСВІТ*. 2014. № 17. С. 64–68.
4. Іваненко В.О. Інтерпретація облікової інформації про обсяги виробництва промислової продукції через систему показників статистичної звітності. *Міжнародний збірник наукових праць*. 2010. № 2(17). С. 118–130.
5. Жук А., Озеран А. Статистическая отчетность. *Бухгалтерский учет и аудит*. 2005. № 8. С. 74–88.
6. Ілляшенко К.В. Облікові аспекти формування показників статистичної звітності. *Економіка та суспільство*. 2018. № 15. С. 833–836.
7. Сокіл О.Г. Парадигмальне моделювання обліково-аналітичного забезпечення звітності сталого розвитку сільськогосподарських підприємств. *Облік і фінанси*. 2017. № 4(78). С. 81–89.
8. Костякова А.А. Європейські принципи бухгалтерського обліку та фінансової звітності: облікові новації 2018 року. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (Економічні науки)*. 2017. № 2(37). С. 40–47.
9. Кучеркова С.О. Роль обліково-аналітичної системи при формуванні звітних показників. *Науковий журнал Молодий вчений*. 2017. № 1.1 (41.1). С. 60–64.
10. Послідовність дій для здійснення електронного звітування до органів державної статистики. Державна служба статистики України. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/elektr_zvit/inf_resp/vidom.htm (дата звернення: 20.01.2020).

References:

1. Zakon Ukrainy «Pro derzhavnu statystyku» vid 17.09.1992 no. 2614-XII. Verkhovna Rada Ukrainy. Available at: <http://www.zakon.rada.gov.ua> (accessed 21 January 2020).
2. Niuanasy podannia statystychnoi zvitnosti. Available at: http://cons.parus.ua/_d.asp?r=08FHD6b995a6523b33d1cd3a4affbe4d11b37 (accessed 21.01.2020).
3. Kvartskhava O.V. (2014) Problemy formuvannia statystychnoi zvitnosti v umovakh simeinykh fermerskykh gospodarstv [Problems of formation of statistical reporting in the conditions of family farmers]. *AHROSUIT*, no. 17, pp. 64–68.
4. Ivanenko V.O. (2010) Interpretatsiia oblikovoi informatsii pro obsiahy vyrobnytstva promyslovoi produktsii cherez systemu pokaznykiv statystychnoi zvitnosti [Interpretation of accounting information about the volume of production of industrial products through the system of statistical reporting indicators]. *Mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prats*, no. 2(17), pp. 118–130.
5. Zhuk A., Ozeran A. (2005) Statisticheskaya otchetnost [Statistical report] *Buhgalterskiy uchet i audit*, no. 8, pp. 74–88. (in Russian)
6. Illiashenko K.V. (2018) Oblikovi aspekty formuvannia pokaznykiv statystychnoizvitnosti [Accounting aspects of statistical reporting indicators] *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 15, pp. 833–836.
7. Sokil O.H. (2017) Paradyhmalne modeliuвання oblikovo-analitychnoho zabezpechennia zvitnosti staloho rozvytku silskohospodarskykh pidpriemstv [Paradigm modeling of accounting and analytical support for reporting sustainable development of agricultural enterprises] *Oblik i finansy*, no. 4(78), pp. 81–89.
8. Kostiakova A.A. (2017) Yevropeiski pryntsyipy bukhgalterskoho obliku ta finansovoi zvitnosti: oblikovi novatsii 2018 roku [European accounting and financial reporting principles: accounting innovations in 2018]. *Zbirnyk naukovykh prats Tavriiskoho derzhavnoho ahrotekhnolohichnoho universytetu (Ekonomichni nauky)*, no. 2(37), pp. 40–47.

9. Kucherko S.O. (2017) Rol oblikovo-analitychnoi systemy pry formuvanni zvitnykh pokaznykiv [The role of the accounting and analytical system in the formation of reporting indicators]. *Naukovyi zhurnal Molodyi vchenyi*, no.1.1 (41.1), pp.60–64.
10. Poslidovnist dii dlia zdiisnennia elektronnoho zvituvannia do orhaniv derzhavnoi statystyky. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/elektr_zvit/inf_resp/vidom.htm (accessed 20 January 2020).

ПРОБЛЕМЫ СОСТАВЛЕНИЯ СТАТИСТИЧЕСКОЙ ОТЧЕТНОСТИ НА ОТЕЧЕСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ

Аннотация. В статье раскрыты актуальные вопросы составления статической отчетности. Рассмотрены понятие и сущность экономической статистики, ее важность для обобщения данных о народном хозяйстве. Раскрыты особенности отчетности как формы наблюдения. Освещены основные нюансы составления статистической отчетности и ее информационного обеспечения. Проанализирована характеристика статистических отчетов и проблемы, возникающие при их составлении. Обоснована необходимость реформирования статистической отчетности, в том числе унификация показателей и увеличение сроков периодичности представления отчетов. Освещены правила электронного представления статистической отчетности в соответствии с требованиями Государственного комитета статистики. Определены принципы исправления ошибок при составлении и представлении отчетов. Предложены направления усовершенствования составления статистической отчетности.

Ключевые слова: статистика, учет, информация, первичная документация, показатели, статистическая отчетность, электронная подача.

THE PROBLEM OF STATISTICAL REPORTING ON DOMESTIC ENTERPRISE

Summary. The article deals with topical issues of concluding static reports by domestic enterprises in modern economic conditions. The concept and essence of economic statistics and its importance for generalizing data on the national economy are considered. It is indicated that it quantitatively characterizes the effect of economic laws, examines the volume, structure and dynamics of phenomena, shows the interdependence of economic processes with consideration of specific natural and historical conditions of society development. The features of reporting as a form of observation are disclosed, namely, mandatory coverage of all aspects of activity, legal force, and documentary validity. Highlights the main nuances of statistical reporting and its information support. It combines information about economic, social, demographic, and environmental phenomena and processes that occur in the country, regions, and sectors of the economy. The characteristics of statistical reports and problems encountered in their preparation are analyzed. Statistical reporting is characterized by such qualities as mandatory, systematic and reliable. The necessity of reforming statistical reporting, including the unification of indicators and increasing the periodicity of reporting, is justified. Not all accounting data can be used for statistical reporting, especially for agricultural statistics. The rules of electronic submission of statistical reports in accordance with the requirements of the State statistics Committee are highlighted. Step-by-step actions for reporting electronically to the state statistics bodies by the Respondent are disclosed. Modern formats for submitting state statistical and financial reports to the Main statistics Department are defined. Inconsistencies that can be detected during processing of the Respondent's electronic reports have been identified. The principles for correcting errors in the preparation and presentation of reports are defined. Directions for improving the compilation of statistical reports and strengthening control over their presentation are proposed.

Key words: statistics, accounting, information, primary documentation, indicators, statistical reporting, electronic presentation.